

Aktuální judikatura k domácím porodům a platbám za přítomnost otce u porodu

Nejvyšší soud vydal v letošním roce dvě zajímavá rozhodnutí ve věcech, které se týkají domácích porodů a Ústavní soud se jednoznačně vyslovil k platbám za přítomnost otce u porodu.

Judikatura k domácím porodům

V principu se nejednalo o rozhodnutí, která by se sama zabývala případy domácích porodů, ale o případy, kdy si žalobkyně stěžovaly na to, že stát nepřijal patřičnou legislativu ve věci domácích porodů a žádaly zadostiučinění za nemajetkovou újmu způsobenou nesprávným úředním postupem státu, který spatřovaly v tom, že stát brání porodním asistentkám v poskytování péče u porodu doma, nezajišťuje péči u porodu doma a nepřijal legislativu, která by porod doma umožňovala.

V obou rozhodnutích Nejvyšší soud konstatoval, že stát neodpovídá za žalobkyní tvrzenou újmu, neboť v posuzovaném případě nebyl ze strany státních orgánů shledán nesprávný úřední postup ani postup porušující unijní právo. Nejvyšší soud nemohl přehlédnout, že žalobkyní uplatňovaná odpovědnost státu za újmu je vedena snahou o prosazení změn v politice zdravotní péče v oblasti porodnictví a změny v přístupu společnosti k domácím porodům a poměrům v porodnictví jako takovému. Ačkoliv si je dovolací soud vědom toho, že tato problematika by měla být předmětem veřejné diskuze, nelze než uzavřít, že tato diskuze nemůže být iniciována a podněcována prostřednictvím soudního přezkumu, neboť úkolem soudů není hledat řešení obecných společenských a politických otázek.“

K problematice domácích porodů se vyslovil i Velký senát Evropského soudu pro lidská práva rozsudek ve věci *Dubská & Krejzová vs. Česká republika*. ESLP dospěl k závěru, že při uplatňování přijaté politiky týkající se domácích porodů nepřekročily české orgány svůj prostor pro uvážení.

Poplatek za přítomnost otce u porodu

Ústavní soudu vyhověl ústavní stížnosti stěžovatele, která se týkala poplatku za přítomnost u porodu. Stěžovatel (otec dítěte) za přítomnost u porodu byl nucen zdravotnickému zařízení uhradit částku ve výši 500 Kč. Následně se proti tomuto poplatku, který považoval za bezdůvodné obohacení na straně zdravotnického zařízení, bránil prostřednictvím žaloby u okresního soudu. Okresní soud jeho žalobu zamítl co do částky 400 Kč s odůvodněním, že jde

o paušální náhradu nákladů spojených s přítomností stěžovatele u porodu, konkrétně se jedná o náhradu za jednorázový oblek a přezutí ve výši 150 Kč a instruktáž osoby doprovázející rodičku ve výši 250 Kč. Dohoda o úhradě poplatku není v rozporu s právními předpisy, protože zákon nezakazuje vybírat úhradu za tímto účelem. Co do výše 100 Kč soud žalobu shledal jako důvodnou, neboť tuto částku zdravotnické zařízení deklarovalo jako přiměřený zisk. Dle okresního soudu není porodnice oprávněna tvořit v této souvislosti zisk. Stěžovatel proti tomuto soudnímu rozhodnutí brojil ústavní stížností, která podle jeho názoru přesahuje jeho individuální zájem, protože míří i na obecnou praxi spočívající v nevpouštění otců na porodní sál bez předchozího zaplacení poplatku, což považuje za rozporné s právem na ochranu rodinného života.

Ústavní soud dospěl k závěru, že je ústavní stížnost důvodná. Okresní soud porušil stěžovatelovo právo na spravedlivý proces, neboť na základě obecného zdůvodnění porodnice, že platba představuje náhradu za jednorázový oblek, přezutí a instruktáž, bez dalšího zamítl žalobu co do částky 400 Kč. Realizaci práva na přítomnost u porodu nelze podmínit úhradou běžných výdajů na provoz zdravotnického zařízení, mezi něž patří i náklady na jednorázový oděv a přezutí. Ve zbývající částce, představující náklady na instruktáž, pak soud ani nezkoumal, jaký byl její časový rozsah, co bylo jejím obsahem, nakolik byla potřebná či vyžádaná a zda byla skutečně poskytnuta. Okresní soud ostatně nepostupoval ústavně konformním způsobem ani při vedení řízení a vydání rozhodnutí. Jednalo se o tzv. překvapivé rozhodnutí v tom smyslu, že ačkoliv bylo stěžovatelem žalováno na vydání bezdůvodného obohacení, okresní soud vyšel z jiné právní kvalifikace – zaplacení na základě „dohody o úhradě poplatku“, o čemž však účastníky řízení nepoučil a neumožnil jim se k této změně kvalifikace vyjádřit.

Ústavní soud se nezabýval blíže přezkumem v rozsahu částky 100 Kč, neboť v tomto ohledu bylo stěžovateli vyhověno a ani zdravotnické zařízení rozsudek okresního soudu v tomto rozsahu nenapadlo, proto v této části odmítl ústavní stížnost jako návrh zjevně neopodstatněný.

Ústavní soud k právní povaze plateb za přítomnost u porodu konstatuje, že jsou sice nazývány „poplatkem“, pojmově se nicméně nejedná o poplatky jako peněžité plnění veřejnoprávního charakteru; jde o prostou soukromoprávní úplatu (cenu) za služby poskytnuté zdravotnickým zařízením, byť v souvislosti s plněním jeho zákonných (veřejnoprávních) povinností.

Přítomnost u porodu sama o sobě nemůže být zatížena „poplatkovou povinností“. Nelze ji podmínit ani úhradou běžných výdajů na provoz zdravotnického zařízení, mj. ani na (jednorázový) hygienický oděv, dezinfekční prostředky, roušku či návleky na boty, které musí být zajištěny hromadně a ohledně všech, kdo se ve zdravotnickém zařízení nacházejí, ať již zaměstnanců, osob zajišťujících provoz či zásobování, pacientů, jejich doprovodu či návštěv. Platby spojené s účastí jiné osoby u porodu (nemusí jít pouze o otce dítěte) lze vybírat výhradně za plnění, která jsou poskytována nad rámec povinností podle zákona, ohledně těchto služeb je nutno dát dotčené osobě prostor k vyjádření, zda má o službu zájem. Pouze ohledně specifických služeb či úkonů, které z povahy věci musí být poskytnuty, lze potom požadovat úhradu bez dalšího, ovšem výše platby musí být alespoň rámcově přiměřená a nesmí být v diametrálním nepoměru k pořizovací ceně, potřebnému rozsahu a skutečně poskytnutým úkonům.

Nezaplatí-li osoba platbu předem, nesmí to mít vliv na vlastní výkon práva být přítomen u porodu. Na přiměřené paušalizaci plateb pak není nic protiústavního, platby se ovšem musí pohybovat v mezích alespoň rámcově přiměřené náhrady. Paušalizace především nesmí být prostředkem k zastřenému vytváření zisku, nahrazování příjmů ze systému veřejného zdravotního pojištění či odrazování jiných osob od přítomnosti u porodu.

Na základě výše uvedeného usnesení Ústavního soudu lze učinit závěr, že náklady typu ochranný plášť, návleky, dezinfekce – nelze zpoplatnit. Za jiné nezbytné náklady (např. instruktáž, či dohled na sále) lze vybírat úhradu, musí však být přiměřena nákladům. Za jiné náklady (např. občerstvení) lze vybírat úhradu, jen když to otec chce. Nelze podmiňovat přítomnost otce u porodu předchozí platbou.

Právní předpisy

Rozhodnutí Nejvyššího soudu sp. zn. 30 Cdo 3598/2014 a 30 Cdo 5027/2014 z 15. 6. 2016

Usnesení Ústavního soudu sp. zn. IV. ÚS 3035/15 ze dne 26. 4. 2016